

Transkribering Ämbetet #5 Forskarutbildning i fokus

Musik

Programledare Välkommen till Ämbetet - en podd om högre utbildning. Jag heter Urban Göranson. I det här femte avsnittet så har Ämbetet bjudit in tre medarbetare från Universitetskanslersämbetet för att prata om svensk forskarutbildning. För under 2023 så har UKÄ fått i uppdrag av utbildningsdepartementet att komma med synpunkter på regeringens forskningspolitik. Och nu här i höstas så lämnade UKÄ in sina synpunkter i en rapport till utbildningsdepartementet. Därför så undrar Ämbetet vad UKÄ:s synpunkter handlar om och hur det står till med svensk forskarutbildning. Så välkomna hit Kristina Sundberg från UKÄ:s utvärderingsavdelning och som dagligdags jobbar mycket med utbildningsutvärderingar. Ingrid Pettersson du är också här och du jobbar med statistik och analys av statistik vid UKÄ:s analysavdelning, och så har vi också bjudit in Annika Pontén som är ställföreträdande generaldirektör för Universitetskanslersämbetet. Välkomna ska ni vara!
-Tack! Tack! Tack!

Det klart vi går rakt på sak och undrar och tar tempen lite på hur den svenska forskarutbildningen mår. Vad säger du Annika?

Annika Pontén Ja, men det är naturligtvis väldigt svårt att generalisera när det gäller forskarutbildningen. Den är väldigt diversifierad och finns vid så många ställen. Det är mycket som fungerar väldigt bra men det finns också ett antal områden som har utmaningar som vi behöver uppmärksamma. Vi ser sådana utmaningar både vad gäller kvalitet och dimensionering kring forskarutbildningen. Man kan väl också säga att det är svårt att få till en balans ibland på lärosätena mellan de områden där man har en stor grundutbildning och där man har en stor forskningsverksamhet och då hitta forskningsdimensionering där emellan. Samtidigt skulle jag vilja säga att vi har tyckt genom åren att forskarutbildningen är alldeles för lite belyst. Vi jobbar mycket med forskarutbildningen, har gjort det väldigt intensivt de senaste åren, men i övrigt är det inte så stor diskussion om forskarutbildningen. Så jag tycker det är jättekul att vara här och prata om den.

Programledare Tack. Ingrid Pettersson.

Ingrid Pettersson Det är så stora skillnader mellan forskarutbildningen så det beror på vem jag frågar. Vi har intervjuat några lärosäten och de säger att det behövs mer pengar till forskarutbildningen. Sen kan det vara några doktorander som säger att det krävs mer handledning. Så att det finns stora variationer.

Programledare Kristina Sundberg.

Kristina Sundberg Från kvalitetssynpunkt så skulle jag säga att svensk forskarutbildning mår bra. Vi har tittat på över 150 forskarutbildningar de senaste åren. Där var det nio av tio granskade utbildningar som får omdömet hög kvalitet. Men vi säger också, precis som ni nämner, att det finns utvecklingsområden och många har gemensamma utmaningar. Till exempel att man befinner sig i små forskarutbildningsmiljöer.

Programledare Innan vi går vidare så ska vi också bena ut: Vad är svensk forskarutbildning? Jag menar vi talar väl egentligen inte om en enda stum forskarutbildning. Vad är det för något?

Ingrid Pettersson Jag kan börja med lite siffror och det är att det finns det 18.000 doktorander i Sverige och det senaste året så började ungefär 3.000. Så de senaste 20 åren så har antalet doktorander läget mellan 18.000 och 20.000 och nybörjarantalet har legat mellan 3.000 till 4.000. Så det har inte varit någon större expansion utan det är ganska jämnt under de senaste 20 åren. Sen kan man också säga att det finns ett stort internationellt inslag på forskarutbildningen och de utländska doktoranderna som är här för att läsa en forskarutbildning de uppgår till 40% och har gjort det de senaste tio åren. På forskarutbildningen så går det ungefär lika många kvinnor och män. Men sen så finns det skillnader mellan disciplinerna så det största forskningsämnesområdet är medicin och hälsovetenskap där en tredjedel av doktoranderna går. Minst är lantbruksvetenskap och veterinärmedicin. Kristina, du kan ju fylla på.

Kristina Sundberg Vi kan ju konstatera då att examensmålen för doktorsexamen de är ju de samma för alla discipliner men naturligtvis så skiljer sig forskarutbildningsmiljöerna mellan disciplinerna. De skiljer sig åt. Alltså, man befinner sig i helt olika fysiska miljöer. Till exempel som en labbmiljö medan vissa andra inte alls. Och man har olika tillgång till kursutbud och seminarieverksamhet. Så det ser olika ut.

Programledare Du nämnde 18.000, Ingrid, forskarutbildade i Sverige. Är det tillräckligt? Och 3.000 just nu pågående som går forskarutbildningen? Täcker det de behov vi har eller hur ser det ut?

Ingrid Pettersson Ja, det var 18.000 som går på forskarutbildningen medan det är 3.000 som började det senaste året. Tack! I ett projekt så tittade vi på om det var för få eller om det var för många. Där hittade vi inga belägg för att det skulle vara för många som utbildas. Antalet forskarutbildade har ökat på den svenska arbetsmarknaden de senaste tio åren. Vi gjorde en undersökning och tittade på jobbbannonser så att vi kunde se att efterfrågan på forskarutbildade har ökat mycket också de senaste tio åren. Så att det finns inget belägg för att det skulle vara för många som utbildas. Sedan kunde vi också se att inom vissa områden som disputerade lärare inom lärarutbildningen och inom vård så kunde vi se att det var för få som utbildas. Men totalt sett så är det svårt att säga om det är för få eller om det är för många helt enkelt.

Programledare Du var inne nyss på vissa områden och jag tänkte fråga. UKÄ har ju fått uppdraget av utbildningsdepartementet och nu i november och så kom rapporten från UKÄ, från 2023 här, där

synpunkter på regeringens forskningspolitik fanns. Vi ska väl säga då att UKÄ:s uppdrag för utbildning och forskning omfattar kvalitetssäkring, granskning av effektivitet, uppföljning, tillsyn och chefsutveckling inom högskoleområdet. Det här uppdraget nu då har varit att komma med synpunkter på den kommande forskningspolitiska propositionen 2024. Där har då UKÄ funnit fem punkter som särskilt viktiga att föra fram. Så vi kan väl börja med UKÄ:s synpunkter vad det gäller forskarutbildning inom bristyrken. UKÄ menar här att det behövs en långsiktig förstärkning och finansiering inom vissa delar av forskningsutbildningen. Vilka områden talar vi om här och vad saknas i forskningsutbildningen inom de här områdena? Jag tänker att Annika du får börja.

Annika Pontén Ja, vi ser ju en bristyrkesproblematik på många områden där vi inte får ut tillräckligt stora volymer. Till exempel på hälso- och sjukvårdssidan och inom lärområdet. Men vi vill ju tydliggöra att det handlar inte bara om volymer utan det handlar också om kvalitén i utbildningen. En förutsättning för att högskolan ska kunna bidra till kompetensförsörjningen på ett bra sätt både inom hälso- och sjukvård och inom skolan är ju att det finns en god tillgång till lärare i högskolan med vetenskaplig kompetens. Det är ju avgörande för kvalitén. Det där har ju vi konstaterat i vårt arbete, i våra utvärderingar, men vi har också kunnat se att andra tittar på detta. Nationella vårdkompetensrådet till exempel har ju just påpekat att det finns ett stort behov av disputerade inom utbildningar som leder till hälso- och sjukvårdsyrken. Så det här är stora utbildningar på hälso- och sjukvårdssidan och på skolsidan där forskningen, forskningsanknytningen och forskarutbildningen behöver följa med.

Programledare Kristina.

Kristina Sundberg Ja, alltså vi har ju sett i flera av våra kvalitetsgranskningar också andra projekt, regeringsuppdrag och så vidare det här med bristen på disputerade lärare. Särskilt på lärområdet och inom vården, då särskilt för sjuksköterskorna. Och i dialog med lärosätena så har det kommit fram då att det är ett gemensamt dilemma, till exempel för lärare- och sjuksköterskeutbildningen att lärosätena måste konkurrera ibland om folk utbildad med vården, skolan. Där går lärosätena ofta förlorade ur och ett annat gemensamt dilemma för de här utbildningarna är det här scenariot, att det behövs ta in fler studenter på programmen, eftersom de ofta är bristyrken vi pratar om, och då blir det alltså fler studenter per kvalificerade lärare och så har vi ett cirkelproblem igång. Ond cirkel. Precis. Det finns också, i alla fall på sjuksköterskesidan, stora pensionsavgångar som kommer för de disputerade lärarna. Det är ju ett annat dilemma och sedan konstaterar lärosätena att det här är en väldigt lång process att säkra den här lärarkompetenserna. Det är också därför vi har lagt det här förslaget att det behövs resurser till att bygga upp, det tar tid att bygga upp den här kompetensen av disputerade lärare.

Programledare Ingrid vill du fylla på?

Ingrid Pettersson Jag kan komplettera då med ett projekt som vi jobbade med för något år sedan, Fokus forskarutbildade, där intervjuade vi ett antal lärosäten och de framförde också just det här att de saknar disputerade lärare inom vård och inom lärarutbildningarna. Så att det finns ett behov av

att det byggs vidare.

Programledare Men hur har det blivit så här att man inom hälso- och sjukvård men även lärarsidan har gått in i en sån här svacka inom universiteten? Alltså att det inte finns tillräckligt med disputerade lärare på lärosätena.

Annika Pontén Det är väl egentligen så att det har varit en problematik från början skulle jag säga. Lärarutbildningarna och hälso- och sjukvårdsutbildningar generellt sett har inte samma långa historik inom högskolan som andra utbildningar har och därmed inte kanske fick upp den robusta forskningsgrunden. Samtidigt har de här utbildningarna, precis som Kristina säger, expanderat väldigt mycket och då blir det ännu svårare för forskningsledare och forskarutbildningsdelen att hänga med.

Programledare Efterfrågan blev för stor så att säga och då var man inte förberedd.

Annika Pontén Nej, det kan man ju säga alltså.

Programledare Skulle ni säga att det är akut inom de här områdena ni tog upp här, hälso- och sjukvård, lärare?

Kristina Sundberg Alltså vi pratar ju om två samhällsbärande professionsyrken, legitimationsyrken. Så det här är ju väldigt viktiga frågor men samtidigt så tar de här processerna väldigt lång tid, som vi varit inne på. Det är ju den här motsättningen som finns hela tiden.

Annika Pontén Viktigt att inte tappa fokus på kvalitén när man expanderar volymerna. Det är ju också viktigt.

Programledare Men vad gör en forskarutbildad då? Alltså vart tar de vägen om de inte väljer att forska vidare vid något lärosäte? Hur ser det ut på arbetsmarknaden för dem?

Ingrid Pettersson Vi har gjort undersökningar om det och då kunde vi då se att de flesta går idag till kunskaps- och forskningsintensiva områden och jobbar på den typen av arbeten.

Programledare Kan du ge exempel?

Ingrid Pettersson Flest forskarutbildade finns ju förstås inom universitet och högskolor då och sedan så finns det många inom sjukvården och sen så finns det många inom FOU- intensiva sektorer och

också programvaruproducenter. Det var det vi kunde se, som fanns i undersökningen vi gjorde. Kan nämna att andelen forskarutbildade kvinnor har ökat på arbetsmarknaden, vilket är intressant att se. Det är också många inom forskarområdet som jobbar inom myndigheter, Kristina.

Kristina Sundberg Ja, precis jag skulle vilja slå ett slag för de forskarutbildades generella kompetenser som man jag får med sig från utbildningen. Vi är ju flera forskarutbildade som jobbar här som utredare på UKÄ till exempel.

Programledare Du själv är forskarutbildad.

Kristina Sundberg Ja, det stämmer. Det finns också myndigheter som faktiskt bedriver forskning som till exempel på Brottsförebyggande rådet och FOI, Totalförsvarets forskningsinstitut. Så där behövs också den kompetensen.

Programledare Nu kommer en väldigt naiv fråga. Vad behöver vi forskarna till?

Annika Pontén Jag tänker att forskarutbildade av den typen av kompetens och specialistkompetens är väldigt viktig för samhällets innovationsförmåga oavsett område vi pratar om egentligen. Vi behöver den typen av spetskompetens för att utvecklas på alla möjliga sätt. Så att dels är det den sakkunskapen och, precis som Kristina och Ingrid var inne på, den generella kompetensen, den analytiska förmågan kommer också vara oerhört värdefull även framåt. Kanske ännu högre grad framåt.

Kristina Sundberg Och då också för att vi ska kunna få forskarbaserad utbildning, högre utbildning i Sverige, då är det vi redan varit inne på, då behöver vi forskarutbildade lärare. Det är jätteviktigt för den högre utbildningen.

Programledare Kontinuiteten.

Om vi tittar på hur doktoranderna har det då. Vad har de för liksom villkor? Det verkar vara en komplex situation. Man jobbar som forskare, man undervisar som lärare till exempel parallellt med det. Man pluggar samtidigt och då är man studerande. Det verkar vara en liten brokig sits.

Ingrid Pettersson Jag kan ju börja med att nämna att det är ungefär 70 % av doktoranderna som har en doktorandanställning och då har man fått en stabil anställning. Det har att de har förändrats. Alltså villkoren för doktorander har förändrats över tiden och jämför man då för kanske för en

20 år sedan så var det väldigt många som hade utbildningsbidrag. Där det inte fanns några sociala villkor som finns på en doktorandanställning. Så det var betydligt mer osäkert då. Men det finns

ingen som har utbildningsbidrag idag. Så deras försörjningsvillkor har förbättrats mycket.

Kristina Sundberg Vi ser ju från våra kvalitetsgranskningar att utbildningen är bra men samtidigt ser vi också att miljön för doktoranderna är väldigt komplex. Innehåller många utmaningar. Till exempel det här med målkonflikterna. Du är anställd men du är också studerande, du vill vara en i kollegiet du ska också undervisa och blir klar samtidigt. Alltså det finns många sådana här målkonflikter. Det finns enkätundersökningar jämförda i närtid. Till exempel en av SFS och ST tillsammans, den visar på hur stressigt det är och hur svårt det är för återhämtning som doktorand. En pressad studiesituation. Och det här med att man inte alltid får information om sina rättigheter och skyldigheter som doktorand är också något som bidrar till detta komplex situation. Vi har ju sett här på UKÄ i samband med våra pandemirapporter att då utsattes doktoranderna för högt tryck. Det var svårt med datainsamling och de här samarbetena i doktorandnätverk och så vidare. Det var en särskild utmaning. Sen har vi tittat i vår analys som gjorts här på UKÄ, av resultat från kvalitetsgranskningar av forskarutbildning, då ser vi att doktorandernas situation är komplex. Att det handlar mycket om inflytande, stöd och sammanhang. Och inflytandebiten det handlar mycket om det här som vi var inne på, att man behöver inflytande över sin utbildning för att känna sig säker. Man behöver information om vad som gäller. Det här formella inflytandet, vara med i doktorandråd och så vidare. Kunna fylla i kursvärderingar av sin utbildning. Stöd är viktigt för doktorander. Att man har sina nätverk och den här kritiska massan finns på plats och sammanhanget. Att det kan vara lite tufft i de mindre utbildningsmiljöerna. En bra sak till exempel som doktorand är att få en mentor för att komma in i systemet. Det är en komplex miljö många utmaningar men utbildningen är bra och håller hög kvalitet över lag.

Programledare Är detta något som de som går forskarutbildning upptäcker under tiden eller känner de till de här farhågorna, ambivalenta lite luddiga förhållandena i förväg? Förstår du vad jag menar? Är det här vitt känt.

Kristina Sundberg Jag tror det finns både och, men jag tror det finns mycket mer att göra. Det är informationen till doktorander i tidigt stadium, hur de kan skaffa sig inflytande över sin egen utbildning och då får vi inte glömma bort att vi har flera doktorander som inte har svenska som första språk och där brister det en hel del. Vi måste bli bättre på information både på svenska och engelska och utnyttja nu sakta efter pandemin att vi har massa digitala möjligheter för att nå fler doktorander med information.

Annika Pontén Jag kan fylla på precis det du säger Kristina, att just under pandemin så såg vi i våra undersökningar att det var just de utländska doktoranderna som hade det tuffast. Det var väl delvis en informationsbrist också.

Programledare En annan synpunkt från UKÄ:s inspel i forskningspropositionen är att regleringen av forskarutbildningen bör ses över. UKÄ menar då att det är läge att se över de nationella reglerna för forskarutbildningen. Det gäller bland annat frågan om antagning av doktorander och indragning av resurser för doktorander som inte uppfyller sina åtaganden, men UKÄ vill även att regeringen ser

över reglerna för uppehållstillstånd och internationella doktorander. Det här är en stor grej alltså. Vad handlar det här om?

Annika Pontén Forskarutbildningen har ju förändrats till sin karaktär. Alltså vilka det är som går som går en forskarutbildning, precis som Ingrid var inne på tidigare, en betydligt större andel utländska doktorander. Det har också skett småjusteringar, småförändringar i forskarutbildningen och samtidigt så ser vi förändringar i regelverk som tydligt relaterar till forskarutbildningen. Så vi ser att det vore bra att göra en total genomlysning av forskarutbildningens reglering för att komma åt delvis de frågor du var inne på. Det här med antagning. Det handlar om möjligheten att göra behörighetsbedömning till exempel på utländska som söker forskarutbildning i Sverige. Det finns såna saker som har med också då om forskarutbildningen inte fungerar och doktorander inte gör det som förväntas och så. Vi tycker att det finns skäl att se över forskarutbildningen och sen är det just den här frågan kring kompetensförsörjningen av forskarutbildade i Sverige på sikt. För att när vi har en stor andel utländska doktorander och om det då blir svårare för dem att faktiskt stanna i Sverige efter fullgjord utbildning samtidigt som vi är i stort behov av kompetenta och vetenskapligt utbildade personer i olika verksamheter så blir det en utmaning. Här har ju regeringen aviserat att man planerar att göra en översyn. Det tänker jag att du, Ingrid, kan berätta mer om. Huruvida man stannar eller inte och vad som har hänt där de senaste åren.

Ingrid Pettersson Vi har gjort undersökningar om det och vi kan väl se då, att tre år efter doktorexamen så var det 58 % som hade lämnat Sverige och 42% som hade stannat. Då tittade vi på perioden 1998 till 2015. Orsaken till att man lämnar är ju väldigt olika då. Men vi kan ju också se att med villkoren som finns i utlänningslagen är ju viktiga och vi kunde se då att när man ändrade på möjligheterna att kunna räkna in, 2014, så kunde man räkna in hela sin doktorandperiod för att kunna söka uppehållstillstånd. Det ledde då till att antalet som stannade ökade på markant. Därför tycker vi då att det är viktigt att vi följer upp det som sker då. Undersökningen. Har det minskat nu då efter ändringarna som gjordes 2021? Det är viktigt då att det ändra då så att de kan stanna. Att man följer upp det som regeringen aviserar att ändra på.

Programledare För det ser ut som en liten ond cirkel. För om jag har förstått det rätt så riskerar internationella att inte få stanna kvar medans svenska medborgare som har svenskt medborgarskap, färre av dem väljer att gå vidare inom forskning. Det blir en väldigt ond cirkel om ingen justering sker här. Hur stor är andelen som minskar till forskarutbildning från svenskt håll, om man säger så, svenskt medborgarskapshåll?

Ingrid Pettersson Andelen av den svenska befolkningen i 30-årsåldern har minskat de senaste tio åren. Och nu, det har kanske halverats de senaste 15 åren. Det beror också delvis på hur många som påbörjar en forskarutbildning samtidigt och så vidare. Men kanske också en orsak till att några har blivit äldre då. Samtidigt så har andelen utländska doktorander ökat. Därför är det viktigt att de stannar när andelen av den svenska befolkningen minskar. När vi sedan tittade på det vidare så såg vi också att lönen kan ju vara en viktig aspekt för att man inte påbörjar en forskarutbildning bland svenskarna. Vi kunde så då att det sällan verkar löna sig ekonomiskt att påbörja forskarutbildning jämfört med att gå ut på en utbildning på grundnivå och avancerad nivå på universiteten.

Programledare Skiljer det sig internationellt sett? Jag menar är det högre lön i Tyskland till exempel?

Ingrid Pettersson Det är svårt att göra de här internationella jämförelserna men det som vi har sett förefaller att det verkar vara fördelaktigt att ha en forskarutbildning i Tyskland än i Sverige.

Annika Pontén Jag tror också att, som Ingrid säger, att det viktigt att titta vidare på. Det skulle också kunna ha att göra med att man, det är lite svårt att se vad. Om jag läser en forskarutbildning och tar en doktorsexamen vad händer sedan? Hur ser arbetsmarknadsmöjligheterna ut? Att det kanske finns en bred arbetsmarknaden utanför universitet och högskolor. Det kanske inte är uppenbart för de som funderar på om de ska söka forskarutbildning. Sådana saker kan ju påverkar också.

Programledare Men Kristina hur skulle du säga att kvalitén är på svenska forskarutbildning?

Kristina Sundberg Ja, men som jag nämnt är ju kvalitén bra men det finns också utvecklingsområden såklart. I våra kvalitetsgranskningar de senaste åren så är det var fjärde utbildning som har fått jobba vidare på vissa saker innan man har kommit helt i mål. Våra utbildningsutvärderingar då där man tittar på kvalitén, de skulle ju säkerställa att lärosätena ser till att doktoranderna får förutsättningar att nå sina mål i examensordningen helt enkelt. Det är det som är det huvudsakliga syftet. Vi har tittat då på över 150 forskarutbildningar de senaste åren och det har varit inom skilda forskningsämnen. Till exempel som organisk kemi, historia, musik, energisystem. Så det var ett väldigt spännande och intressant. Vi jobbar ju i den här processen med hjälp av en bedömargrupp och den vägledningen som vi jobbar efter har tittat på vissa specifika saker som till exempel hur det ser ut på personalsidan med handledares och lärares sammantagna kompetens, hur utbildningsmiljön ser ut, målluppfyllelsen av examensmålen som jag redan har nämnt här för doktoranderna. Men också andra saker som till exempel hur jämställdhetsperspektivet tas tillvara i utbildningen. Alltså och doktorandperspektivet, vilket betyder hur deras fysiska och psykosociala arbetsmiljö ser ut och så det här som vi var inne på nyss, hur det fungerar med arbetslivet och samverkan. Alltså förbereder forskarutbildningen dem för förändringar i arbetslivet och är utbildningen användbar i det framtida yrkeslivet? Så det är saker som vi har tittat på i de här granskningarna. Då har vi sett vissa övergripande resultat, att det fungerar ofta bra med handledning och utbildningsmiljö men det finns utmaningar också då. Särskilt i små utbildningsmiljöer som jag nämnt tidigare där man kanske inte har så stor möjlighet att diskutera i kollegiet. Inte så många handledare. Det kan vara bra att ha en mentor utanför sin handledargrupp. Som doktorand är man ofta utlämnad till sin handledare. Så det är någonting som ett gott exempel som har kommit fram.

Programledare Ger ett perspektiv utifrån.

Kristina Sundberg Ja, precis. Det är ju det här förhållandet, maktförhållandet, mellan doktoranden och handledaren, det är ju speciellt. Det har ju inte den klassiska studenten på samma sätt utan det är ju särskilt för doktoranden. Vad det gäller arbetsliv och samverkan så fungerar det över lag bra men det är just det här, som Annika var inne på, karriärplanering för jobb utanför akademien, det är någonting som vi ser behöver stärkas över lag. Där har lärosätena mera jobb att göra. Man kan också

involvera alumnerna mer. Men det finns ganska bra samverkan med industrin inom de här ämnena som har den naturliga kopplingen, som kemi till exempel. Det kan ibland vara lite svårt att få till den här balansen för doktorander mellan djup och bredd i ett ämne och där behöver ibland lärosätena gå ihop och samarbeta lite mer för att få till det. Det kan gälla till exempel kursutbud och så här. Är man på ett mindre lärosäte så kan det vara svårt att få till alla kurser som doktoranderna behöver. Då gäller det att kunna samarbeta kring doktorandens kompetens så att de når examensmålen. De måste lärosätena gå ihop mer.

Programledare Digital lösning så att säga. Kurser på nätet.

Kristina Sundberg Ja. Sedan kan det vara svårt för doktoranderna på grund av sin anställningsform, att inte kan undervisa lika mycket som de skulle behöva undervisa i utbildningen. Alltså undervisa studenterna och då är det vissa mål som är svåra att uppnå i doktorandutbildningen. Det ser vi också genomgående.

Programledare Har den plikten, att undervisa, har den ökat över åren eller hur ser det ut? För om jag förstått det rätt är fördomen om forskare att de gillar inte att undervisa, de vill forska. Har den ökat?

Kristina Sundberg Det kan jag inte säga men många doktorander har ju en hög undervisningsgrad och det gör det ju, den här balansen då att de som måste undervisa uppnå de målen men de måste också bli färdiga med sin avhandling. Så det är ju liksom en målkonflikt. Ja, absolut. De utbildningar som hade lite att jobba vidare på efter utvärderingen och innan det som vi kallar uppföljning de behövde ofta jobba på det här med utökade lärarresurser, utöka sin seminarieverksamhet, utöka sitt kursutbud, integrera jämställdhet med utbildningarna och jobba mer med det som kallas den individuella studieplanen. Det finns ju en allmän studieplan för alla doktorander. Sedan måste man också skapa tillsammans med sin handledare sin individuella studieplan. Där skall man bryta ned och skriva in vilka mål det är man ska specifikt uppnå kopplat till sin egen utbildning, när det ska ske, vilka kurser man ska gå och så vidare. Detta är ett levande dokument. Och nu kan vi se, att det har funnits i 25 år nu, nu finns det liksom på plats och är etablerat på i princip alla lärosäten. Men man skulle kunna jobba med det mycket mer dynamiskt och framåtsträvande istället för en checklista. Så där har lärosätena också en utvecklingspotential. Vi har sammanställt en rapport om de senaste årens kvalitetsgranskningar, forskarutbildning, och den ligger på UKÄ:s webb. De finns både på svenska och engelska. Den kan jag tips om. Det kommer också en ny vägledning för utbildningsutvärderingar forskarutbildning snart så där kan också hålla utkik på webben.

Programledare Går det säga någonting internationellt? Alltså vår kvalitet jämfört med internationell kvalitet, forskarutbildning?

Kristina Sundberg Ja, UKÄ är medlemmar i ENKA, nätverket för kvalitetssäkring av högre utbildning, så att alla våra granskningar ligger i linje med ESG. De här europeiska standards, så på så sätt så

måste vi liksom i alla fall granska kvalitén på ett likvärdigt sätt med många andra i Europa. Men man kan väl också säga liksom av erfarenhet att i en internationell kontext så står sig den svenska forskarutbildningen väl på så sätt att doktorander i Sverige har en ganska hög grad av självständighet. De uppnår det och de gör ganska omfattande forskningsprojekt. Om man jämför med en del internationella kontexter.

Programledare Frihet under ansvar.

Kristina Sundberg Ja.

Programledare Jag tänkte att vi skulle gå vidare och titta på statistiken över antalet på forskarutbildningen i Sverige över en lite längre tid. Då är det ju så att sedan 70-talets start fram till början av 2000-talet så ökade antalet nybörjare på forskarutbildningen men sen så händer det någonting. Det planar ut nu. Vad beror det här på?

Ingrid Pettersson Man kan titta på att forskarutbildningen i början av 1970-talet var ganska liten och sedan tillfördes mera medel till forskarutbildningen och flera doktorandanställningar inrättades. Så det ökade på hela tiden då fram till början av 2000-talet. Sedan har den legat på en ganska konstant nivå fram tills nu då. Men däremot så var vi alldeles nyss inne på det här med rekryteringen och den påverkar mycket där vi pratar om då att andelen av den svenska befolkningen hade ju minskat och att det är fler utländska som har tillkommit.

Programledare Men vad är viktigast framöver då? Hur hoppas ni att forskarutbildningen ska se ut framöver? Vad säger du Kristina?

Kristina Sundberg Ja, jag skulle vilja slå ett slag för det här med individuella studieplaner som jag har varit inne på redan. Att uppmana, uppmuntra lärosätena att fortsätta jobba aktivt med den. Då kan vi stärka forskarutbildningen ännu mer och det finns andra projekt i sektorn just nu som handlar just om individuella studieplan så det känns helt aktuellt. Sedan hoppas jag att lärosätena jobbar vidare med det här med information om rättigheter och skyldigheter till doktorander. Gärna i digitalt format och gärna på engelska.

Programledare Ingrid.

Ingrid Pettersson Ja, någonting som jag tycker är viktigt, som jag pratat om tidigare, så är det den här ändringarna i utlänningslagen. Det är viktigt att vi få fler utländska doktorander att stanna kvar. Det har aviserats att det ska komma ändringar. Sedan mera studier, mera kunskap om forskarutbildning.

Programledare Annika.

Annika Pontén Nej, men jag tänker att jag vill haka på just det här med mer kunskap om forskarutbildningen för som sagt var för att återknyta till det jag sa inledningsvis så har det varit fantastiskt roligt att få prata forskarutbildning på det här sättet och vi tycker att det är fler som behöver diskutera forskarutbildningen. Belysa den. Så att man också kan se vad är forskarutbildningen användbar för och hur kan vi med hjälp av kompetent disputerad personal utveckla olika samhällsområden? Vilken blir då behovsbilden utanför lärosätenas verksamhet? Den tänker jag behöver diskuteras mer än vad man gör idag.

Programledare Helt enkelt hela området måste upp till ytan mycket mer. Bli levande i samhällsdebatten.

Annika Pontén Ja. Att det finns en mer aktiv diskussion kring forskarutbildningen och dess bidrag.

Programledare Stort tack för att ni ville vara med i Ämbetet och berätta om UKÄ:s inspel i det här viktiga temat, forskarutbildningen. Annika Pontén ställföreträdande GD för UKÄ, Kristina Sundberg utvärderingsavdelningen och Ingrid Pettersson analysavdelningen. Tack för att ni kom till Ämbetet! --
-Tack!

AVA Du har hört Ämbetet - en podd om högre utbildning.

Ämbetet produceras av Universitetskanslersämbetet och i redaktionen ingår Urban Göranson, Leila Zoubir och Karl Edqvist. Vill du kontakta Ämbetet så skriver du till e-postadressen press@uka.se och besök gärna vår hemsida, uka.se.

Tack för att du har lyssnat och vi hörs snart igen!